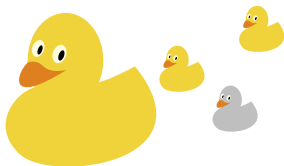

13. Linearne diferencijalne jednadžbe reda viših redova. Sustavi linearnih diferencijalnih jednadžbi 1. reda.

Franka Miriam Brückler

Linearne diferencijalne jednačbe

Linearna diferencijalna jednačba reda n je ODJ koja se može zapisati u obliku

$$y^{(n)} + a_{n-1}(t)y^{(n-1)} \dots + a_2(t)y'' + a_1(t)y' + a_0(t)y = b(t).$$

- $b(t) = 0$: **homogena LDJ (HLDJ)**
- Za nehomogenu LDJ, ako stavimo $b(t) = 0$ dobijemo **pripadnu homogenu jednačbu**
- ako su $a_{n-1}, \dots, a_0$ konstantne: **LDJ s konstantnim koeficijentima (LDJKK)**

Koje od sljedećih ODJ su linearne? Kojeg su reda? Koje od LDJ su s KK? Homogene?

$$y = 2y't + \frac{1}{y'} \quad 1 + (y')^2 = 2yy'' \quad y'''' + 3y' = 3y'' + y$$
$$y'' - 4ty' + 4y = 0 \quad y'' + ty' - t^2 = 0 \quad y' - 2y = \sin t$$

Kvantnomehanički opis krutog rotora u ravnini

Schrödingerova jednačina se svodi na ODJ

$$-\frac{\hbar^2}{2I} \cdot \frac{d^2\psi}{d\theta^2} = E \psi(\theta).$$

Kvantnomehanički opis krutog rotora u ravnini

Schrödingerova jednačina se svodi na ODJ

$$-\frac{\hbar^2}{2I} \cdot \frac{d^2\psi}{d\theta^2} = E \psi(\theta).$$

Za LDJ 1. reda smo vidjeli da je opće rješenje oblika $y = y_H + y_P$.

Kvantnomehanički opis krutog rotora u ravnini

Schrödingerova jednačina se svodi na ODJ

$$-\frac{\hbar^2}{2I} \cdot \frac{d^2\psi}{d\theta^2} = E \psi(\theta).$$

Za LDJ 1. reda smo vidjeli da je opće rješenje oblika $y = y_H + y_P$.
To vrijedi i općenito:

Teorem

Opće rješenje svake LDJ uvijek je oblika $y = y_H + y_P$, gdje je y_P jedno partikularno rješenje zadane jednačine, a y_H je opće rješenje pripadne homogene jednačine.

Kvantnomehanički opis krutog rotora u ravnini

Schrödingerova jednačina se svodi na ODJ

$$-\frac{\hbar^2}{2I} \cdot \frac{d^2\psi}{d\theta^2} = E \psi(\theta).$$

Za LDJ 1. reda smo vidjeli da je opće rješenje oblika $y = y_H + y_P$.
To vrijedi i općenito:

Teorem

Opće rješenje svake LDJ uvijek je oblika $y = y_H + y_P$, gdje je y_P jedno partikularno rješenje zadane jednačine, a y_H je opće rješenje pripadne homogene jednačine.

Teorem

Skup svih rješenja HLDJ n -tog reda je n -dimenzionalni vektorski prostor.

Fundamentalni skup rješenja je baza $(y_1, \dots, y_n)$ prostora rješenja HLDJ reda n .

Zadatak

Za $n = 2$, kako ćemo za (y_1, y_2) provjeriti da je fundamentalan skup? Navedite dva različita para linearno nezavisnih funkcija.

Fundamentalni skup rješenja je baza $(y_1, \dots, y_n)$ prostora rješenja HLDJ reda n .

Zadatak

Za $n = 2$, kako ćemo za (y_1, y_2) provjeriti da je fundamentalan skup? Navedite dva različita para linearno nezavisnih funkcija.

Linearna nezavisnost n funkcija se može provjeriti pomoću

Wronskijana:

$$W(y_1, \dots, y_n)(t) = \begin{vmatrix} y_1(t) & \dots & y_n(t) \\ y_1'(t) & \dots & y_n'(t) \\ y_1''(t) & \dots & y_n''(t) \\ \vdots & \dots & \vdots \\ y_1^{(n-1)}(t) & \dots & y_n^{(n-1)}(t) \end{vmatrix} \neq 0$$

$\Rightarrow y_1, \dots, y_n$ linearno nezavisne

Zadatak

Provjerite linearnu nezavisnost funkcija e^x , $\sin x$ i $\cos x$.

Rješavanje LDJ

- 1 Riješiti pripadnu homogenu jednačbu — naći fundamentalni skup $\mathcal{F} = (y_1, \dots, y_n)$. Tada je opće rješenje pripadne homogene jednačbe

$$y_H = C_1 y_1 + \dots + C_n y_n.$$

- 2 Ako jednačba nije homogena, odrediti jedno njeno partikularno rješenje y_P (za HLDJ je $y_P = 0$).
- 3 Opće rješenje jednačbe je tada

$$y = y_H + y_P.$$

- 4 Ako su zadani početni uvjeti, iskoristiti ih za određivanje $C_1, \dots, C_n$.

Određivanje $\mathcal{F}$ za HLDJ s konstantnim koeficijentima

$$y^{(n)} + a_{n-1} y^{n-1} + \dots + a_2 y'' + a_1 y' + a_0 y = 0 \quad (\heartsuit)$$

test-rješenje:

Određivanje $\mathcal{F}$ za HLDJ s konstantnim koeficijentima

$$y^{(n)} + a_{n-1} y^{n-1} + \dots + a_2 y'' + a_1 y' + a_0 y = 0 \quad (\heartsuit)$$

test-rješenje: $y = \exp(\lambda t)$

Određivanje $\mathcal{F}$ za HLDJ s konstantnim koeficijentima

$$y^{(n)} + a_{n-1} y^{n-1} + \dots + a_2 y'' + a_1 y' + a_0 y = 0 \quad (\heartsuit)$$

test-rješenje: $y = \exp(\lambda t)$

$$(\diamond) \quad \lambda^n + \dots + a_2 \lambda^2 + a_1 \lambda + a_0 = 0.$$

($\diamond$) je karakteristična jednačina jednačine ($\heartsuit$)

- Zapišite karakterističnu jednačinu jednačine $y'' + y = 0$.

Određivanje $\mathcal{F}$ za HLDJ s konstantnim koeficijentima

$$y^{(n)} + a_{n-1} y^{n-1} + \dots + a_2 y'' + a_1 y' + a_0 y = 0 \quad (\heartsuit)$$

test-rješenje: $y = \exp(\lambda t)$

$$(\diamond) \quad \lambda^n + \dots + a_2 \lambda^2 + a_1 \lambda + a_0 = 0.$$

$(\diamond)$ je karakteristična jednačina jednačine $(\heartsuit)$

- Zapišite karakterističnu jednačinu jednačine $y'' + y = 0$.
- Koliko najviše različitih realnih rješenja ima jednačina $\diamond$?

Određivanje $\mathcal{F}$ za HLDJ s konstantnim koeficijentima

$$y^{(n)} + a_{n-1} y^{n-1} + \dots + a_2 y'' + a_1 y' + a_0 y = 0 \quad (\heartsuit)$$

test-rješenje: $y = \exp(\lambda t)$

$$(\diamond) \quad \lambda^n + \dots + a_2 \lambda^2 + a_1 \lambda + a_0 = 0.$$

$(\diamond)$ je karakteristična jednačina jednačine $(\heartsuit)$

- Zapišite karakterističnu jednačinu jednačine $y'' + y = 0$.
- Koliko najviše različitih realnih rješenja ima jednačina $\diamond$? Što znamo o $\mathcal{F}$ ako $(\diamond)$ ima n različitih realnih rješenja?

Određivanje $\mathcal{F}$ za HLDJ s konstantnim koeficijentima

$$y^{(n)} + a_{n-1} y^{n-1} + \dots + a_2 y'' + a_1 y' + a_0 y = 0 \quad (\heartsuit)$$

test-rješenje: $y = \exp(\lambda t)$

$$(\diamond) \quad \lambda^n + \dots + a_2 \lambda^2 + a_1 \lambda + a_0 = 0.$$

$(\diamond)$ je karakteristična jednačina jednačine $(\heartsuit)$

- Zapišite karakterističnu jednačinu jednačine $y'' + y = 0$.
- Koliko najviše različitih realnih rješenja ima jednačina $\diamond$? Što znamo o $\mathcal{F}$ ako $(\diamond)$ ima n različitih realnih rješenja?
- Na primjeru jednačine $y'' - 5y' + 4y = 0$ objasnite zašto je ovdje korišten već ranije vezano za linearne operatore uveden pojam karakteristične jednačine?

Homogeni sustavi LDJ 1. reda

Homogeni sustav linearnih diferencijalnih jednadžbi 1. reda je sustav s n ODJ s n nepoznatih funkcija $y_1, \dots, y_n$ iste nezavisne varijable t koji je oblika

$$Y' = A \cdot Y,$$

gdje je $Y' = (y_1' \ y_2' \ \dots \ y_n')^t$, $Y = (y_1 \ y_2 \ \dots \ y_n)^t$, $A = (a_{ij}(t))_{i,j}$.
Kažemo da se radi o sustavu s konstantnim koeficijentima ako su sve funkcije a_{ij} konstantne, tj. ako je $A \in M_n$.

Teorem

Svaka HLDJ reda n ekvivalentna je homogenom sustavu LDJ 1. reda (i obrnuto), koji se u matricnom obliku može zapisati kao $Y' = A Y$, gdje je $Y = (y \ y' \ \dots \ y^{(n-1)})^t$
Ako je polazna HLDJ reda n s KK, njena karakteristična jednadžba jednaka je karakterističnoj jednadžbi matrice A .

Rješavanje HLDJ reda 2

Mogući slučajevi:

- $\lambda_1 \neq \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = \exp(\lambda_2 t)$.
- $\lambda_1 = \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = t \exp(\lambda_1 t)$. Za ovaj slučaj dokažite da se radi o $\mathcal{F}$!
- $\lambda_1 = \overline{\lambda_2} = \alpha \pm i\beta \in \mathbb{C} \setminus \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\alpha t) \cos(\beta t)$,
 $y_2 = \exp(\alpha t) \sin(\beta t)$.

Rješavanje HLDJ reda 2

Mogući slučajevi:

- $\lambda_1 \neq \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = \exp(\lambda_2 t)$.
- $\lambda_1 = \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = t \exp(\lambda_1 t)$. Za ovaj slučaj dokažite da se radi o $\mathcal{F}$!
- $\lambda_1 = \overline{\lambda_2} = \alpha \pm i\beta \in \mathbb{C} \setminus \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\alpha t) \cos(\beta t)$,
 $y_2 = \exp(\alpha t) \sin(\beta t)$.

Zadatak

Što je harmonijski oscilator?

Rješavanje HLDJ reda 2

Mogući slučajevi:

- $\lambda_1 \neq \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = \exp(\lambda_2 t)$.
- $\lambda_1 = \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = t \exp(\lambda_1 t)$. Za ovaj slučaj dokažite da se radi o $\mathcal{F}$!
- $\lambda_1 = \overline{\lambda_2} = \alpha \pm i\beta \in \mathbb{C} \setminus \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\alpha t) \cos(\beta t)$,
 $y_2 = \exp(\alpha t) \sin(\beta t)$.

Zadatak

Što je harmonijski oscilator? Koja vrsta ODJ opisuje klasični jednodimenzionalni harmonijski oscilator?

Rješavanje HLDJ reda 2

Mogući slučajevi:

- $\lambda_1 \neq \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = \exp(\lambda_2 t)$.
- $\lambda_1 = \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = t \exp(\lambda_1 t)$. Za ovaj slučaj dokažite da se radi o $\mathcal{F}$!
- $\lambda_1 = \overline{\lambda_2} = \alpha \pm i\beta \in \mathbb{C} \setminus \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\alpha t) \cos(\beta t)$,
 $y_2 = \exp(\alpha t) \sin(\beta t)$.

Zadatak

Što je harmonijski oscilator? Koja vrsta ODJ opisuje klasični jednodimenzionalni harmonijski oscilator? Zapišite ju kao odgovarajući sustav LDJ.

Rješavanje HLDJ reda 2

Mogući slučajevi:

- $\lambda_1 \neq \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = \exp(\lambda_2 t)$.
- $\lambda_1 = \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = t \exp(\lambda_1 t)$. Za ovaj slučaj dokažite da se radi o $\mathcal{F}$!
- $\lambda_1 = \overline{\lambda_2} = \alpha \pm i\beta \in \mathbb{C} \setminus \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\alpha t) \cos(\beta t)$,
 $y_2 = \exp(\alpha t) \sin(\beta t)$.

Zadatak

Što je harmonijski oscilator? Koja vrsta ODJ opisuje klasični jednodimenzionalni harmonijski oscilator? Zapišite ju kao odgovarajući sustav LDJ. A što ako je s trenjem?

Rješavanje HLDJ reda 2

Mogući slučajevi:

- $\lambda_1 \neq \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = \exp(\lambda_2 t)$.
- $\lambda_1 = \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = t \exp(\lambda_1 t)$. Za ovaj slučaj dokažite da se radi o $\mathcal{F}$!
- $\lambda_1 = \overline{\lambda_2} = \alpha \pm i\beta \in \mathbb{C} \setminus \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\alpha t) \cos(\beta t)$,
 $y_2 = \exp(\alpha t) \sin(\beta t)$.

Zadatak

Što je harmonijski oscilator? Koja vrsta ODJ opisuje klasični jednodimenzionalni harmonijski oscilator? Zapišite ju kao odgovarajući sustav LDJ. A što ako je s trenjem? Analizirajte i skicirajte sva moguća rješenja za klasični harmonijski oscilator bez vanjske sile!

Rješavanje HLDJ reda 2

Mogući slučajevi:

- $\lambda_1 \neq \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = \exp(\lambda_2 t)$.
- $\lambda_1 = \lambda_2 \in \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\lambda_1 t)$, $y_2 = t \exp(\lambda_1 t)$. Za ovaj slučaj dokažite da se radi o $\mathcal{F}$!
- $\lambda_1 = \overline{\lambda_2} = \alpha \pm i\beta \in \mathbb{C} \setminus \mathbb{R}$: $y_1 = \exp(\alpha t) \cos(\beta t)$,
 $y_2 = \exp(\alpha t) \sin(\beta t)$.

Zadatak

Što je harmonijski oscilator? Koja vrsta ODJ opisuje klasični jednodimenzionalni harmonijski oscilator? Zapišite ju kao odgovarajući sustav LDJ. A što ako je s trenjem? Analizirajte i skicirajte sva moguća rješenja za klasični harmonijski oscilator bez vanjske sile!

Sustav #1

Koristeći supstituciju, riješite sustav $\dot{x} = -2x + y$, $\dot{y} = 3x - 4y$.

Homogene sustave LDJ 1. reda možemo riješiti i direktno, pomoću svojstvenih vrijednosti i vektora matrice A : Pretpostavimo li da je $Y = \exp(\lambda t) Y_0$ rješenje sustava $Y' = A Y$, gdje su $Y_0 = (y_{1,0}, \dots, y_{n,0})$ i λ konstante, iz $Y' = \lambda Y$ i $Y' = A Y$ dobivamo $A Y_0 = \lambda Y_0$. Ako su $Y_{0,1}, \dots, Y_{0,n}$ linearno nezavisni svojstveni vektori od A , opće rješenje sustava $Y' = A Y$ je $Y = C_1 \exp(\lambda_1 t) Y_{0,1} + \dots + C_n \exp(\lambda_n t) Y_{0,n}$.

Sustav #2

Riješite prethodni sustav koristeći gornju metodu.

Zadatak

Riješite sustav LDJ koji modelira reakcijski mehanizam

$A \rightarrow B \leftrightarrow C$:

$$\frac{dc_A}{dt} = -k_1 c_A,$$

$$\frac{dc_B}{dt} = k_1 c_A - k_2 c_B + k_{-2} c_C,$$

$$\frac{dc_C}{dt} = k_2 c_B - k_{-2} c_C$$

Fazni dijagrami

Fazni dijagrami su vizualizacije rješenja (ne samo) homogenih sustava dviju linearnih diferencijalnih jednačbi 1. reda. Ako su nepoznate funkcije u sustavu $x = x(t)$ i $y = y(t)$, fazni dijagram se prikazuje u **faznoj ravnini**, tj. (x, y) -koordinatnoj ravnini. **Fazni dijagram** se sastoji od **trajektorija (orbita)** u faznoj ravnini, tj. od parametarski zadanih krivulja $(x, y) = (x(t), y(t))$ koje predstavljaju partikularna rješenja sustava.

primjeri

Fazni dijagrami

Fazni dijagrami su vizualizacije rješenja (ne samo) homogenih sustava dviju linearnih diferencijalnih jednačbi 1. reda. Ako su nepoznate funkcije u sustavu $x = x(t)$ i $y = y(t)$, fazni dijagram se prikazuje u **faznoj ravnini**, tj. (x, y) -koordinatnoj ravnini. **Fazni dijagram** se sastoji od **trajektorija (orbita)** u faznoj ravnini, tj. od parametarski zadanih krivulja $(x, y) = (x(t), y(t))$ koje predstavljaju partikularna rješenja sustava.

primjeri

Ako je A invertibilna, konstantno rješenje $(x(t), y(t)) = (0, 0)$ se naziva **ravnotežnim rješenjem**.

Sustav #3

Skicirajte faznu ravninu, u njoj odaberite četiri točke (različite od ishodišta) i skicirajte odgovarajuće tangencijalne vektore.

Sustav #4

Po čemu se ističu rješenja kod kojih je $C_1 = 0$ odnosno $C_2 = 0$? Pokažite da im trajektorije leže na dva pravca! Kako oni razdvajaju rješenja s pozitivnim i negativnim C_1 odnosno C_2 ? Jesu li ti pravci asimptote za trajektorije?

Sustav #4

Po čemu se ističu rješenja kod kojih je $C_1 = 0$ odnosno $C_2 = 0$? Pokažite da im trajektorije leže na dva pravca! Kako oni razdvajaju rješenja s pozitivnim i negativnim C_1 odnosno C_2 ? Jesu li ti pravci asimptote za trajektorije?

Sustav #5

Odredimo i ucrtajmo orijentaciju prvo za trajektorije koje leže na asimptotama, a zatim za sve trajektorije.

Sustav #4

Po čemu se ističu rješenja kod kojih je $C_1 = 0$ odnosno $C_2 = 0$? Pokažite da im trajektorije leže na dva pravca! Kako oni razdvajaju rješenja s pozitivnim i negativnim C_1 odnosno C_2 ? Jesu li ti pravci asimptote za trajektorije?

Sustav #5

Odredimo i ucrtajmo orijentaciju prvo za trajektorije koje leže na asimptotama, a zatim za sve trajektorije.

Desmos–Fazni dijagrami

MIT Mathlets–Fazni dijagrami

Strujna petlja #1

Jednostavna strujna petlja se sastoji od izvora napona $E(t) = 100 \cos(10t/s) \text{ V}$, otpornika otpora $R = 40 \Omega$, kondenzatora kapaciteta $C = 16 \cdot 10^{-4} \text{ F}$, zavojnice konstantne induktivnosti $L = 1 \text{ H}$ i sklopke koja se zatvara u početnom trenutku. U početnom trenutku kondenzator je prazan, a struja ne teče. Skicirajte $Q = Q(t)$ i $I = I(t)$ za velike t !

Strujna petlja #1

Jednostavna strujna petlja se sastoji od izvora napona $E(t) = 100 \cos(10t/s) \text{ V}$, otpornika otpora $R = 40 \Omega$, kondenzatora kapaciteta $C = 16 \cdot 10^{-4} \text{ F}$, zavojnice konstantne induktivnosti $L = 1 \text{ H}$ i sklopke koja se zatvara u početnom trenutku. U početnom trenutku kondenzator je prazan, a struja ne teče. Skicirajte $Q = Q(t)$ i $I = I(t)$ za velike t !

2. Kirchhoffov zakon $\Rightarrow E_L + E_R + E_C = E(t)$

Strujna petlja #1

Jednostavna strujna petlja se sastoji od izvora napona $E(t) = 100 \cos(10t/s) \text{ V}$, otpornika otpora $R = 40 \Omega$, kondenzatora kapaciteta $C = 16 \cdot 10^{-4} \text{ F}$, zavojnice konstantne induktivnosti $L = 1 \text{ H}$ i sklopke koja se zatvara u početnom trenutku. U početnom trenutku kondenzator je prazan, a struja ne teče. Skicirajte $Q = Q(t)$ i $I = I(t)$ za velike t !

2. Kirchhoffov zakon $\Rightarrow E_L + E_R + E_C = E(t)$
 $E_L = L \dot{I}$, $E_R = R I$, $E_C = Q/C$,

Strujna petlja #1

Jednostavna strujna petlja se sastoji od izvora napona $E(t) = 100 \cos(10t/s) \text{ V}$, otpornika otpora $R = 40 \Omega$, kondenzatora kapaciteta $C = 16 \cdot 10^{-4} \text{ F}$, zavojnice konstantne induktivnosti $L = 1 \text{ H}$ i sklopke koja se zatvara u početnom trenutku. U početnom trenutku kondenzator je prazan, a struja ne teče. Skicirajte $Q = Q(t)$ i $I = I(t)$ za velike t !

$$2. \text{ Kirchhoffov zakon } \Rightarrow E_L + E_R + E_C = E(t)$$

$$E_L = L \dot{I}, E_R = R I, E_C = Q/C, I = \dot{Q} \Rightarrow$$
$$\ddot{Q} + 40\dot{Q} + 625Q = 100 \cos(10t)$$

Strujna petlja #1

Jednostavna strujna petlja se sastoji od izvora napona $E(t) = 100 \cos(10t/s) \text{ V}$, otpornika otpora $R = 40 \Omega$, kondenzatora kapaciteta $C = 16 \cdot 10^{-4} \text{ F}$, zavojnice konstantne induktivnosti $L = 1 \text{ H}$ i sklopke koja se zatvara u početnom trenutku. U početnom trenutku kondenzator je prazan, a struja ne teče. Skicirajte $Q = Q(t)$ i $I = I(t)$ za velike t !

2. Kirchhoffov zakon $\Rightarrow E_L + E_R + E_C = E(t)$

$$E_L = L \dot{I}, E_R = R I, E_C = Q/C, I = \dot{Q} \Rightarrow$$

$$\ddot{Q} + 40\dot{Q} + 625Q = 100 \cos(10t) \quad Q(t) = Q_H(t) + Q_P(t)$$

$$\lambda^2 + 40\lambda + 625 = 0 \Rightarrow \lambda_{1,2} = -20 \pm 15i$$

$$Q_H(t) = \exp(-20t) (C_1 \cos(15t)) + C_2 \sin(15t), Q_P(t) = ?$$

Strujna petlja #1

Jednostavna strujna petlja se sastoji od izvora napona $E(t) = 100 \cos(10t/s) \text{ V}$, otpornika otpora $R = 40 \Omega$, kondenzatora kapaciteta $C = 16 \cdot 10^{-4} \text{ F}$, zavojnice konstantne induktivnosti $L = 1 \text{ H}$ i sklopke koja se zatvara u početnom trenutku. U početnom trenutku kondenzator je prazan, a struja ne teče. Skicirajte $Q = Q(t)$ i $I = I(t)$ za velike t !

2. Kirchhoffov zakon $\Rightarrow E_L + E_R + E_C = E(t)$

$$E_L = L \dot{I}, E_R = R I, E_C = Q/C, I = \dot{Q} \Rightarrow$$

$$\ddot{Q} + 40\dot{Q} + 625Q = 100 \cos(10t) \quad Q(t) = Q_H(t) + Q_P(t)$$

$$\lambda^2 + 40\lambda + 625 = 0 \Rightarrow \lambda_{1,2} = -20 \pm 15i$$

$$Q_H(t) = \exp(-20t) (C_1 \cos(15t)) + C_2 \sin(15t), Q_P(t) = ?$$

Zadatak

Kakva ODJ koja opisuje harmonijski oscilator s vanjskom silom?

$$y'' + a_1 y' + a_0 y = b(t)$$

- Metoda neodređenih koeficijenata

- Metoda varijacije konstante

$$y'' + a_1 y' + a_0 y = b(t)$$

- **Metoda neodređenih koeficijenata** Ako je $b(t)$ polinom, eksponencijalna funkcija ili linearna kombinacija sinusa i kosinusa s istim periodom, ili umnožak dvoje ili svo troje od toga, te ako je $b(t)$ zbroj takvih članova (u tom slučaju se za svaki član traži zasebna komponenta za y_p).

- **Metoda varijacije konstante**

$$y'' + a_1 y' + a_0 y = b(t)$$

- **Metoda neodređenih koeficijenata** Ako je $b(t)$ polinom, eksponencijalna funkcija ili linearna kombinacija sinusa i kosinusa s istim periodom, ili umnožak dvoje ili svo troje od toga, te ako je $b(t)$ zbroj takvih članova (u tom slučaju se za svaki član traži zasebna komponenta za y_P). Ako je pretpostavljeni oblik već uključen u y_H , onda se oblik za y_P množi s t .
- **Metoda varijacije konstante**

$$y'' + a_1 y' + a_0 y = b(t)$$

- **Metoda neodređenih koeficijenata** Ako je $b(t)$ polinom, eksponencijalna funkcija ili linearna kombinacija sinusa i kosinusa s istim periodom, ili umnožak dvoje ili svo troje od toga, te ako je $b(t)$ zbroj takvih članova (u tom slučaju se za svaki član traži zasebna komponenta za y_P). Ako je pretpostavljeni oblik već uključen u y_H , onda se oblik za y_P množi s t .
- **Metoda varijacije konstante** Konstante C_1 i C_2 u $y_H = C_1 y_1 + C_2 y_2$ se uzmu kao funkcije od t .

$$y'' + a_1 y' + a_0 y = b(t)$$

- **Metoda neodređenih koeficijenata** Ako je $b(t)$ polinom, eksponencijalna funkcija ili linearna kombinacija sinusa i kosinusa s istim periodom, ili umnožak dvoje ili svo troje od toga, te ako je $b(t)$ zbroj takvih članova (u tom slučaju se za svaki član traži zasebna komponenta za y_P). Ako je pretpostavljeni oblik već uključen u y_H , onda se oblik za y_P množi s t .
- **Metoda varijacije konstante** Konstante C_1 i C_2 u $y_H = C_1 y_1 + C_2 y_2$ se uzmu kao funkcije od t . Dobije se sustav

$$C_1' y_1 + C_2' y_2 = 0$$

$$C_1' y_1' + C_2' y_2' = b$$

koji se najlakše riješi Cramerovim pravilom. Što je determinanta matrice ovog sustava?

Strujna petlja #2

Odredimo $Q_P(t)$ metodom neodređenih koeficijenata:

$$E(t) = 100 \cos(10t) = 100 \cos(10t) + 0 \sin(10t) \Rightarrow$$

$$Q_P(t) = A \cos(10t) + B \sin(10t)$$

Strujna petlja #2

Odredimo $Q_P(t)$ metodom neodređenih koeficijenata:

$$E(t) = 100 \cos(10t) = 100 \cos(10t) + 0 \sin(10t) \Rightarrow$$

$$Q_P(t) = A \cos(10t) + B \sin(10t) \Rightarrow$$

$$(525A + 400B) \cos(10t) + (-400A + 525B) \sin(10t) = 100 \cos(10t)$$

$$A = \frac{84}{697}, B = \frac{64}{697}$$

Strujna petlja #2

Odredimo $Q_P(t)$ metodom neodređenih koeficijenata:

$$E(t) = 100 \cos(10t) = 100 \cos(10t) + 0 \sin(10t) \Rightarrow$$

$$Q_P(t) = A \cos(10t) + B \sin(10t) \Rightarrow$$

$$(525A + 400B) \cos(10t) + (-400A + 525B) \sin(10t) = 100 \cos(10t)$$

$$A = \frac{84}{697}, B = \frac{64}{697}$$

$$Q(t) = \exp(-20t) (C_1 \cos(15t) + C_2 \sin(15t)) C + \\ + \frac{84 C}{697} \cos(10t) + \frac{64 C}{697} \sin(10t)$$

Strujna petlja #2

Odredimo $Q_P(t)$ metodom neodređenih koeficijenata:

$$E(t) = 100 \cos(10t) = 100 \cos(10t) + 0 \sin(10t) \Rightarrow$$

$$Q_P(t) = A \cos(10t) + B \sin(10t) \Rightarrow$$

$$(525A + 400B) \cos(10t) + (-400A + 525B) \sin(10t) = 100 \cos(10t)$$

$$A = \frac{84}{697}, B = \frac{64}{697}$$

$$Q(t) = \exp(-20t) (C_1 \cos(15t) + C_2 \sin(15t)) C + \\ + \frac{84 C}{697} \cos(10t) + \frac{64 C}{697} \sin(10t)$$

$$I(t) = \dot{Q}(t) \Rightarrow C_1 = -\frac{84}{697}, C_2 = -\frac{464}{2091}$$

$$\frac{Q(t)}{C} = \exp(-20t/s) \left(-\frac{84}{697} \cos(15t/s) - \frac{464}{2091} \sin(15t/s) \right) +$$
$$+ \frac{84}{697} \cos(10t/s) + \frac{64}{697} \sin(10t/s)$$

$$\frac{I(t)}{A} = \exp(-20t) \left(-\frac{640}{697} \cos(15t/s) + \frac{13060}{2091} \sin(15t/s) \right) -$$
$$- \frac{840}{697} \sin(10t/s) + \frac{640}{697} \cos(10t/s)$$

$$\frac{Q(t)}{C} = \exp(-20t/s) \left(-\frac{84}{697} \cos(15t/s) - \frac{464}{2091} \sin(15t/s) \right) +$$

$$+ \frac{84}{697} \cos(10t/s) + \frac{64}{697} \sin(10t/s)$$

$$\frac{I(t)}{A} = \exp(-20t) \left(-\frac{640}{697} \cos(15t/s) + \frac{13060}{2091} \sin(15t/s) \right) -$$

$$- \frac{840}{697} \sin(10t/s) + \frac{640}{697} \cos(10t/s)$$

Za velike t je

$$\frac{Q(t)}{C} \approx \frac{4}{\sqrt{697}} \sin \left(\frac{10t}{s} + \arctg \frac{21}{16} \right) \approx 0,1515 \sin \left(\frac{10t}{s} + 0,9197 \right),$$

$$\frac{I(t)}{A} \approx -\frac{40}{\sqrt{697}} \sin \left(\frac{10t}{s} - \arctg \frac{16}{21} \right) \approx 1,515 \sin \left(\frac{10t}{s} - 0,6511 \right)$$

Zadatak

Objema metodama riješite

$$y'' + 2y' + y = 2 \exp(-x) + 4 \exp(x).$$

Zadatak

Objema metodama riješite

$$y'' + 2y' + y = 2 \exp(-x) + 4 \exp(x).$$

Zadatak

Riješite

$$y''' + 2y'' + 2y' + y = x$$

$$y(0) = y'(0) = y''(0) = 0$$